

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. rugsėjo 29 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė), Artūro Driuko (pranešėjas) ir Jūratės Varanuskaitės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės akcinės bendrovės „Lietuvos draudimas“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2021 m. gruodžio 14 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus ieškinį atsakovei akcinei bendrovei „Lietuvos draudimas“ dėl žalos valstybės biudžetui atlyginimo, trečiasis asmuo byloje – V. B..

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių valstybinio socialinio draudimo įstaigos, išmokėjusios vienkartinę išmoką pagal Lietuvos Respublikos vienkartinės išmokos socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjams įstatymą (toliau – Vienkartinės išmokos įstatymas), regreso teisę į žalą padariusį asmenį (jo civilinę atsakomybę apdraudusį draudiką), aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – ir VSDFV) Kauno skyrius kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti iš atsakovės AB „Lietuvos draudimas“ 400 Eur žalos, padarytos valstybės biudžetui, atlyginimą.
3. Ieškovas nurodė, kad 2011 m. liepos 15 d. kelio Kaunas–Marijampolė–Suvalkai 43,650 kilometre įvykusio eismo įvykio metu žuvo R. M. Kalta dėl eismo įvykio pripažinta V. Š. B., eismo įvykio metu vairavusi automobilį „Volkswagen Sharan“, valst. Nr. (duomenys neskelbtini) kurio valdytojo civilinę atsakomybę transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu buvo apdraudusi atsakovė AB „Lietuvos draudimas“. Ieškovas pagal Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymą (toliau – ir Pensijų įstatymas) paskyrė valstybinę socialinio draudimo našlaičių pensiją R. M. sūnui A. M. (iki 2023 m. rugsėjo 30 d.) ir dukteriai M. M. (iki 2024 m. lapkričio 30 d.). Atsakovė atlygino iki 2019 m. rugsėjo 30 d. susidariusią žalą, atsiradusią VSDFV Kauno skyriui išmokėjus našlaičių pensijas R. M. vaikams. VSDFV Kauno skyrius 2020 m. rugsėjo 4 d. raštu kreipėsi į atsakovę dėl 3178,06 Eur žalos, kuri atsirado išmokėjus našlaičių pensijas nuo 2019 m. spalio 1 d. iki 2020 m. rugsėjo 30 d. (po 1589,03 Eur kiekvienam vaikui), atlyginimo. Atsakovė 2020 m. rugsėjo 7 d. raštu informavo, kad kompensuos tik 2778,06 Eur žalą, t. y. išmokėtas našlaičių pensijas nuo 2019 m. spalio 1 d. iki 2020 m. rugsėjo 30 d. (2 x 1389,03 Eur), ir nekompensuos 2020 m. rugpjūčio mėnesį išmokėtų 400 Eur (2 x 200 Eur) vienkartinį išmokų.
4. Atsakovė su ieškiniu nesutiko, prašė ieškinį atmesti. Nurodė, kad AB „Lietuvos draudimas“ kaip draudikė nėra atsakinga už prašomą atlyginti žalą. 200 Eur vienkartinės išmokos, ieškovo 2020 m. rugpjūčio mėn. išmokėtos žuvusiojo vaikams, paskirtos ir išmokėtos ne kaip eismo įvykio pasekmė, už kurią būtų atsakingas dėl eismo įvykio kaltas asmuo, o kaip valstybės suteikta socialinė parama, siekiant sušvelninti dėl koronaviruso pandemijos susidariusią situaciją. Valstybės pareigos teikti socialinę paramą perkėlimas žalą padariusiam asmeniui neatitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsnio ir proporcingumo principo, nes žalą padaręs asmuo privalėtų atlyginti daugiau žalos, nei realiai padarė.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2021 m. rugsėjo 20 d. sprendimu ieškinį tenkino, priteisė ieškovui Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriui iš atsakovės AB „Lietuvos draudimas“ 400 Eur padarytai žalai atlyginti; priteisė iš atsakovės AB „Lietuvos draudimas“ 25,96 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo valstybei.
6. Teismas nurodė, kad pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.290 straipsnio 3 dalį draudimo išmokas išmokėjusios socialinio draudimo įstaigos įgyja regreso teisę į žalą padariusį asmenį, išskyrus atvejus, kai draudimo įmokas už nukentėjusį asmenį mokėjo žalą padaręs asmuo. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. balandžio 18 d. nutarime konstatuota, kad pagal CK 6.290 straipsnio 3 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą draudimo išmokas išmokėjusios socialinio draudimo įstaigos įgyja reikalavimo teisę į žalą padariusį asmenį dėl tokio dydžio socialinio draudimo išmokos ar jos dalies, kiek ja atlyginama dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo nukentėjusiam asmeniui ar jo šeimos nariams padaryta turinė žala.
7. Teismas pažymėjo, kad Vienkartinės išmokos įstatyme nustatyta, jog šis įstatymas taikomas asmenims, kuriems pagal šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 4 punktą mokama socialinio draudimo našlaičių pensija. Taigi, šios išmokos turėjo būti ir buvo išmokėtos A. M. ir M. M. dėl to, kad jie gauna našlaičių pensiją, o našlaičiais jie tapo dėl to, kad V. Š. B. veiksmais 2011 m. liepos 15 d. sukėlto eismo įvykio metu žuvo jų tėvas ir dėl to jie neteko maitintojo, taigi ir pajamų.

8. Teismas padarė išvadą, kad nustatytos visos civilinės atsakomybės sąlygos – neteisėti V. Š. B. veiksmai (žalą už ją atlygina draudimo bendrovė), kaltė, žala (netektos pajamos) ir priežastinis žalos bei V. Š. B., kurios draudikė yra atsakovė, veiksmų ryšys. Ginčo išmoka mokėta vaikams būtent dėl jų kaip našlaičių statuso, todėl neigti priežastinį ryšį ar laikyti jį permėlyg nutolusiu nėra pagrindo. Tol, kol vaikams mokama našlaičių pensija ir tai yra pagrindas mokėti vienkartinę išmoką, priežastinis ryšys nėra nei permėlyg nutolęs, nei kitaip pakitęs.
9. Teismas konstatavo, kad 400 Eur išmokos kompensavimas priteistinas iš atsakovės siejant jį ne su COVID-19 pandemija, bet su eismo įvykiu. Kadangi išmoka susijusi būtent su vaikų statusu (našlaičiai), o našlaičiais jie tapo ne dėl pandemijos, o dėl eismo įvykio, darytina išvada, kad šias išmokas kompensuoti turi atsakovė. Teismas atkreipė dėmesį, kad koronaviruso sukelta pandemija yra tik vienas iš veiksnių, kurie gali padidinti išlaidas ir atitinkamai negautas dėl maitintojo netekimo pajamas. Aplinkybė, kad prie jų kompensavimo prisidėjo valstybės socialinė parama, nepaneigia ieškovo teisės reikalauti šių išmokų kompensavimo iš atsakovės.
10. Teismo vertinimu, vienkartinės išmokos išmokėjimas siejamas su visuotinai žinoma aplinkybe dėl padidėjusių išlaidų vaikų poreikiams tenkinti, todėl jų papildomai pagrįsti ieškovas neprivalėjo. Kita vertus, teismo vertinimu, atsakovė nepateikė duomenų, paneigiančių išaugusios turtinės žalos dydį.
11. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal atsakovės AB „Lietuvos draudimas“ apeliacinį skundą, 2021 m. gruodžio 14 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. rugsėjo 20 d. sprendimą paliko nepakeistą.
12. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad priežastis, dėl kurios A. M. ir M. M. buvo paskirtos našlaičių pensijos, yra jų tėvo žūtis dėl trečiojo asmens (eismo įvykio kaltininko), kurio civilinę atsakomybę transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu buvo apdraudusi atsakovė, kaltės. Atitinkamai ir priežastis, dėl kurios A. M. ir M. M. gavo vienkartinės 200 Eur išmokas, yra ta, jog jiems įstatymų nustatyta tvarka yra mokamos našlaičių pensijos. Atsižvelgiant į tai, sprendžiant, jog konkrečiu atveju Vienkartinės išmokos įstatymo pagrindu našlaičiams paskirta vienkartinė išmoka gali būti prilyginama socialinio draudimo našlaičių išmokoms, o jas išmokėjusi įstaiga įgyja regreso teisę į už eismo įvykį, dėl kurio vaikai tapo našlaičiais, atsakingą asmenį (šiuo atveju į atsakingo asmens draudiką).
13. Teismo vertinimu, būtent atsakovė, teigianti, jog mirusiojo vaikams ieškovo išmokėta vienkartinė išmoka (po 200 Eur kiekvienam) viršija jų realiai patirtą žalą, turi įrodyti šias aplinkybes. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs byloje esančius rašytinius įrodymus, nusprendė, kad atsakovė tokių aplinkybių neįrodė – bendro pobūdžio argumentai, susiję su našlaičiais tapusių vaikų nemokamu maitinimu ir vaikų nuotoliniu mokymusi bei priemonėmis, skirtomis nuotoliniam mokymui pandemijos metu užtikrinti, neteikiant konkrečių su nukentėjusiu asmenų (našlaičių) turtime padėti susijusių įrodymų, savaime neatskleidžia nukentėjusių asmenų turtinės padėties.
14. Teismas konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje, be civilinę atsakomybę reglamentuojančių normų, taikytinos ir šeimos teisės normos. Šiuo atveju ieškovo (socialinio draudimo įstaigos) mokama našlaičių pensijos suma abiem vaikams pagal byloje esančias 2020 m. rugsėjo 4 d. pažymas nuo 2020 m. sausio 3 d. iki 2020 m. rugsėjo 30 d. sudarė po 118,32 Eur ir buvo žymiai mažesnė nei teismų praktikoje pripažįstama minimali išlaikymo vaikams suma, todėl nėra pagrindo daryti išvadą, kad ši išmoka negali būti vertinama kaip kompensuojanti negautas pajamas.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

15. Kasaciniame skunde atsakovė AB „Lietuvos draudimas“ prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. rugsėjo 20 d. sprendimą ir Vilniaus apygardos teismo 2021 m. gruodžio 14 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 15.1. Vienkartinės išmokos, išmokėtos pagal Vienkartinės išmokos įstatymą, savo esme ir paskirtimi yra iš esmės tapachios vienkartinėms išmokoms, mokamoms pagal Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą, tiek, kiek pastarosios atlieka valstybės socialinės politikos (apsaugos) funkciją. Atitinkamai, sprendžiant nagrinėjamą ginčą, turėtų būti remiamasi kasacinio teismo praktika, suformuluota byloje dėl valstybinio socialinio draudimo įstaigos, išmokėjusios Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme nustatytą vienkartinę išmoką, regreso teisės apimtį. Socialinio draudimo įstaiga turi atgręžtinio reikalavimo teisę tik į nukentėjusio asmens realiai patirtos turtinės žalos atlyginimą.
 - 15.2. Teismai netinkamai paskirstė įrodinėjimo naštą. Būtent ieškovas turėjo įrodyti, kad 200 Eur vienkartinės išmokos realiai atitinka žuvusiojo vaikų dėl eismo įvykio patirtą turtinę žalą. Ieškovas nepateikė jokių įrodymų, kad žuvusiojo vaikams pandemija lėmė papildomas išlaidas kompiuterinei įrangai įsigyti, kad iki tol nė vienas jų neturėjo nuotoliniam mokymuisi tinkamo kompiuterio, kad, esant ekstremaliai situacijai, kompiuterinės įrangos nesuteikė mokykla ar kitos institucijos, labdaros organizacijos. Ieškovas taip pat nepateikė jokių įrodymų, kad žuvusiojo vaikai mokykloje gaudavo nemokamą maitinimą.
 - 15.3. Teismų sprendimai grindžiami prielaidomis – teismų išvados, kad žuvusysis būtų prisidėjęs prie išlaidų, kurias jo vaikai patyrė dėl pandemijos, yra tik prielaida. Galima ir labiau tikėtina prielaida, kad dėl pandemijos žuvusysis būtų netekęs darbo ar verslo, buvęs prastovose ar nedarbingas ir kt.
 - 15.4. Būtent koronaviruso sukelta ekstremali situacija, valstybėje paskelbtas karantinas ir įstatymų leidėjo siekis pagal valstybės išgales ir politinį sutarimą prisidėti prie tam tikros visuomenės dalies finansinės gerovės buvo tos priežastys, dėl kurių ieškovas žuvusiojo vaikams išmokėjo dvi 200 Eur vienkartinės išmokas. Tai, kad šios išmokos nebuvo skirtos atlyginti jas gavusių asmenų realiai patirtai turtinei žalai, rodo ir jų vienkartinis pobūdis bei fiksuotas dydis.
 - 15.5. Pirmosios instancijos teismas neturėjo pagrindo nuspręsti, kad yra visiems žinoma aplinkybė, jog dėl koronaviruso pandemijos ir karantino visoms šeimoms padidėjo išlaidos vaikų poreikiams tenkinti. Didelė dalis Lietuvos Respublikoje gyvenančių vaikų dar iki pasaulinės pandemijos namuose turėjo kompiuterinę įrangą su interneto ryšiu ir ją naudojo, todėl dėl pandemijos jos papildomai įsigyti nebuvo poreikio. Be to, pandemijos ir karantino metu buvo uždraustos užklausinės veiklos, būreliai, kino teatrai, kitos pramogos, o tai leido šeimoms sumažinti išlaidas.
16. Ieškovas atsiliepime į kasacinį skundą prašo Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. rugsėjo 20 d. sprendimą ir Vilniaus apygardos teismo 2021 m. gruodžio 14 d. nutartį palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
 - 16.1. Priežastis, dėl kurios išmokėtos vienkartinės išmokos žuvusiojo vaikams, yra ta, kad, dėl trečiojo asmens kaltės eismo įvykio metu žuvus jų tėvui R. M., vaikams buvo paskirta ir mokėta našlaičių pensija. Taigi, vienkartinį išmokų mokėjimą priežastiniu ryšiu tiesiogiai susijęs su 2011 m. liepos 15 d. įvykiu eismo įvykiu. Jeigu vaikų tėvas nebūtų žuvęs minėto eismo įvykio metu, vaikai nebūtų turėję teisės į 200 Eur vienkartinę išmoką.
 - 16.2. Teismai tinkamai paskirstė įrodinėjimo naštą – pagal kasacinio teismo praktiką socialinio draudimo įstaigų pateikti duomenys apie įstatymuose ir jų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose nustatyta tvarka apskaičiuotas ir išmokėtas draudimo išmokas vertintini kaip įrodymai, patvirtinantys nukentėjusio asmens patirtos ir jam socialinio draudimo įstaigų atlygintos žalos dydį.
 - 16.3. Dėl COVID-19 pandemijos šeimoms padidėjo išlaidos, susijusios su vaikų nuotoliniu mokymu, t. y. kiekvienas vaikas turėjo turėti

kompiuterinę įrangą, reikalingą mokytis nuotoliniu būdu, o dažnas našlaitis Lietuvos mokyklose gaudavo nemokamą maitinimą. Tuo atveju, jeigu našlaičių tėvas R. M. būtų buvęs gyvas, jis būtų prisidėjęs savo pajamomis prie išlaidų, kurias vaikai patyrė dėl COVID-19 pandemijos. Atsakovė nepateikė jokių objektyvių įrodymų, jog ieškovo išmokėta ginčo suma viršija nukentėjusiųjų patirtą žalą.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl socialinio draudimo įstaigos regreso teisės

17. Nagrinėjamoje byloje kilo ginčas dėl socialinio draudimo įstaigos, išmokėjusios vienkartinę išmoką pagal Vienkartinės išmokos įstatymą, regreso teisės pagal [CK 6.290 straipsnį](#).
18. Valstybinis socialinis draudimas – tai valstybinės socialinės apsaugos sistemos dalis, kurios priemonėmis visiškai ar iš dalies kompensuojamos įstatymų nustatytiems asmenims ir nustatytais atvejais dėl draudžiamųjų įvykių prarastos ar negautos darbo pajamos arba išmokamos įstatymų nustatyto dydžio išmokos (Lietuvos Respublikos socialinio draudimo įstatymo 2 straipsnio 15 dalis). Draudžiamasis įvykis – juridinis faktas, dėl kurio atsiranda teisė į valstybinio socialinio draudimo išmoką įstatymų nustatyta tvarka (Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2 straipsnio 4 dalis). Valstybinio socialinio draudimo išmokos – įstatymų nustatytos socialinio draudimo išmokos, į kurias, įvykus draudžiamajam įvykiui, įgyja teisę apdraustieji ir kiti įstatymų nustatyti fiziniai asmenys (Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2 straipsnio 12 dalis).
19. Valstybinio socialinio draudimo įstatymas nustato šias socialinio draudimo rūšis: 1) pensijų socialinis draudimas; 2) ligos socialinis draudimas; 3) motinystės socialinis draudimas; 4) nedarbo socialinis draudimas; 5) nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinis draudimas; 6) privalomasis sveikatos draudimas (Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalis). Pensijų, ligos, motinystės, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo rūšis reglamentuoja šis ir atskirų socialinio draudimo rūšių įstatymai. Sveikatos draudimas vykdomas Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymu nustatyta tvarka (Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalis).
20. Taigi, įvykus įstatyme nustatytam draudžiamajam įvykiui, priklausomai nuo draudžiamąjo įvykio pobūdžio, apdraustasis asmuo įgyja teisę į konkrečią socialinio draudimo išmoką. Socialinio draudimo išmokos yra valstybės socialinės apsaugos sistemos dalis, šios išmokos įprastai yra skirtos apdrausto asmens turiniams interesams draudžiamąjo įvykio atveju apsaugoti ir asmens patirtam nuostoliui kompensuoti (visiškai ar iš dalies). Kita vertus, įgyvendindama socialinės apsaugos politiką, valstybė įstatymu gali nustatyti ir kitokio pobūdžio, nei socialinio draudimo, socialines išmokas, t. y. išmokas, atliekančias socialinės paramos funkciją. Atsižvelgiant į tai, įstatymuose nustatytos socialinės išmokos yra skirstomos į socialinio draudimo išmokas ir socialinės paramos išmokas. Galimos situacijos, kai ta pati išmoka atlieka tiek turinės žalos kompensavimo, tiek socialinės paramos funkciją (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 2 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3k-3-438-706/2015](#)).
21. Socialinio draudimo išmokos, mokamos sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo atvejais, yra įskaitomos į atlygintinos žalos dydį ([CK 6.290 straipsnio](#) 1 dalis). Savanoriškojo draudimo išmokos į atlygintinos žalos dydį neįskaitomos ([CK 6.290 straipsnio](#) 2 dalis). Draudimo išmokas išmokėjusios socialinio draudimo įstaigos įgyja regreso teisę į žalą padariusį asmenį, išskyrus atvejus, kai draudimo išmokas už nukentėjusį asmenį mokėjo žalą padaręs asmuo ([CK 6.290 straipsnio](#) 3 dalis).
22. Dėl socialinio draudimo įstaigos, išmokėjusios socialinio draudimo išmoką sveikatos sužalojimo ar gyvybės netekimo atveju, regreso teisės apimtys yra pasisakęs Konstitucinis Teismas 2012 m. balandžio 18 d. nutarime. Konstitucinis Teismas išaiškino, kad [CK 6.290 straipsnio](#) 1 dalyje nurodytos „socialinio draudimo išmokos, mokamos sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo atvejais“, yra socialinio draudimo santykius reguliuojančiuose įstatymuose (*inter alia* (be kita ko), Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme, Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatyme, Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme) nustatytos išmokos, mokamos apdraustajam asmeniui ar jo šeimos nariams apdraustojo asmens sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo atvejais. Pagal [CK 6.290 straipsnio](#) 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, socialinio draudimo išmokos, mokamos sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo atvejais, yra įskaitomos į turinės žalos, kurią dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo patyrė nukentėjęs asmuo ar jo šeimos nariai, dydį, o atsakingas asmuo – žalą padaręs ar įstatymų nustatytais atvejais dėl kito asmens veiksmų atsiradusią žalą privalantis atlyginti asmuo – nukentėjusiam asmeniui ar jo šeimos nariams turi atlyginti tą turinės žalos, padarytos dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo, dalį, kuri viršija nukentėjusiam asmeniui ar jo šeimos nariams išmokėtų socialinio draudimo išmokų dydį; pagal [CK 6.290 straipsnio](#) 3 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą draudimo išmokas išmokėjusios socialinio draudimo įstaigos įgyja reikalavimo teisę į žalą padariusį asmenį dėl tokio dydžio socialinio draudimo išmokos ar jos dalies, kiek ją atlyginama dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo nukentėjusiam asmeniui ar jo šeimos nariams padaryta turinė žala, t. y. tais atvejais, kai draudimo išmoka yra lygi nukentėjusiam asmeniui padarytos turinės žalos dydžiui arba mažesnė už jį, socialinio draudimo įstaiga turi reikalavimo teisę į žalą padariusį asmenį dėl visos draudimo išmokos, o tuo atveju, kai draudimo išmoka yra didesnė už nukentėjusiam asmeniui padarytos turinės žalos dydį, socialinio draudimo įstaiga turi reikalavimo teisę į žalą padariusį asmenį dėl socialinio draudimo išmokos dalies, kuria atlyginama nukentėjusiam asmeniui ar jo šeimos nariams padaryta turinė žala.
23. Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, kad, priklausomai nuo gautos socialinio draudimo išmokos dydžio, praktikoje gali susiklostyti trejopo pobūdžio situacijos: socialinio draudimo išmoka gali viršyti padarytos žalos dydį, jų dydžiai gali sutapti arba patirta turinė žala gali būti didesnė nei socialinio draudimo išmoka. Pirmaisiais dviem atvejais žalą patyręs asmuo (jo įpėdiniai) ar artimieji giminaičiai neturi teisės reikalauti atlyginti turinę žalą iš kaltojo asmens (jo draudiko), o jo regreso tvarka reikalavimą gali nukreipti socialinio draudimo išmoką išmokėjusi įstaiga. Trečiuoju atveju pirmiau įvardyti asmenys įgyja teisę reikalauti iš kaltojo asmens atlyginti tokią turinės žalos dalį, kurios nepadengė socialinio draudimo išmoka (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 10 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-70/2012](#); 2014 m. kovo 3 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-64/2014](#); 2018 m. birželio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-228-403/2018; 2021 m. balandžio 28 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. e3K-3-107-1075/2021](#)).
24. Vienkartinės išmokos įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad šio įstatymo paskirtis – nustatyti vienkartinės išmokos socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjams (toliau – vienkartinė išmoka) dydį, teisę ją gauti turinčius asmenis, jos skyrimo ir mokėjimo tvarką. Pagal minėto straipsnio 2 dalį įstatymas taikomas asmenims, gyvenantiems Lietuvos Respublikoje ir deklaravusiems gyvenamąją vietą arba įtrauktiems į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymu nustatyta tvarka, kuriems mokamos: 1) socialinio draudimo senatvės (išankstinės senatvės, senatvės pensijos neigalijam) pensijos; 2) socialinio draudimo netekto darbingumo (invalidumo) pensijos; 3) socialinio draudimo našlių pensijos; 4) socialinio draudimo našlaičių pensijos; 5) maitintojo netekimo pensijos; 6) ištarnauto laiko pensijos; 7) kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas; 8) šalpos senatvės pensijos; 9) šalpos neigalumo pensijos; 10) šalpos pensijos už invalidų slaugą namuose; 11) šalpos našlaičių pensijos; 12) socialinės pensijos; 13) šalpos

kompensacijos; 14) pensijos pagal Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis ir (ar) Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentus.

25. Vienkartinės išmokos dydis yra 200 eurų (Vienkartinės išmokos įstatymo 2 straipsnis). Teisę į vienkartinę išmoką turi įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nurodyti asmenys, kurie nuo 2020 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. gavo (gauna) vieną iš šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nurodytų išmokų (Vienkartinės išmokos įstatymo 3 straipsnio 1 dalis). Asmuo, neatsižvelgiant į jo teisę gauti daugiau negu vieną šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nurodytą išmoką, turi teisę gauti tik vieną vienkartinę išmoką (Vienkartinės išmokos įstatymo 3 straipsnio 2 dalis). Vienkartinės išmokos įstatymas galioja iki 2020 m. gruodžio 31 d. (Vienkartinės išmokos įstatymo 9 straipsnis).
26. Vienkartinės išmokos įstatymo projekto aiškinamajame rašte įvardytos įstatymo rengimą lėmusios priežastys ir pagrindiniai įstatymu siejami tikslai. Aiškinamajame rašte nurodyta, kad „senatvės ir šalpos išmokas gaunantys žmonės dažnai atsiduria ties skurdo riba, riboja maisto produktų kiekį ir (ar) renkasi pačius pigiausias, riboja pramogas, kultūrinius poreikius, neperka naujų daiktų vietoj nusidėvėjusių, stengiasi taupyti vandenį, šilumą. Įstatymu siekiama metų pabaigoje įstatyme nurodytoms asmenų grupėms skirti tryliktoją pensiją, kurios dydis siektų 200 eurų, ir tokia minimalia išmoka įvertinti šalies senjorų darbą šalies labui, kiekvieno piliečio svarbą valstybei“, „senjorai turėtų galimybę papildomus pinigus išleisti gausniam Kūčių ir Kalėdų šventiniam stalui, t. y. vidaus vartojimui, todėl neabejotinai pinigai sugrįžtų į šalies biudžetą kita forma“.
27. Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytinos kelios išvados: *pirma*, Vienkartinės išmokos įstatymas nereglamentuoja socialinio draudimo teisinių santykių – aptariamoms vienkartinės išmokos mokėjimas nėra tiesiogiai susietas su konkrečiu draudžiamuoju įvykiu, t. y. sąlyga gauti išmoką yra ne asmens ryšys su konkrečiu draudžiamuoju įvykiu, o priklausymas įstatyme apibrėžtoms subjektų grupėms; *antra*, įvertinus Vienkartinės išmokos įstatymo aiškinamojo rašto turinį matyti, kad išmokos paskirtis yra suteikti socialinę paramą socialiai pažeidžiamoms įstatyme nustatytoms asmenų grupėms, ši išmoka nėra skirta konkrečioms dėl draudžiamąjo įvykio patirtiems turiniams nuostoliams kompensuoti, be to, išmoka yra vienkartinė ir fiksuoto dydžio, nesiejama su jokiais turinės žalos atlyginimo kriterijais; *trečia*, kai išmokėta išmoka nėra socialinio draudimo išmoka, o yra socialinės paramos išmoka, [CK 6.290 straipsnis](#) apskritai nėra taikomas, dėl to socialinio draudimo įstaiga, išmokėjusi tokio pobūdžio (socialinės paramos) išmoką, regreso teisės pagal [CK 6.290 straipsnį](#) neįgyja.
28. Nagrinėjamu atveju teismai byloje neatsižvelgė į vienkartinės išmokos tikslą ir paskirtį, todėl nepagrįstai taikė [CK 6.290 straipsnio](#) 3 dalį. Konstatuotina, kad vienaplinkybė, jog vienkartinė išmoka mokama asmenims, kurie dėl draudžiamųjų įvykių gauna kitas (socialinio draudimo) išmokas (nagrinėjamu atveju – našlaičių pensiją), savaime nelemia socialinio draudimo įstaigos, išmokėjusios vienkartinę socialinės paramos išmoką, regreso teisės į už padarytą žalą atsakingą ar įstatymų nustatytais atvejais žalą už kitą asmenį privalantį atlyginti asmenį.
29. Konstatavus, kad [CK 6.290 straipsnį](#) nagrinėjamoje byloje teismai taikė nepagrįstai, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimai naikinami ir priimamas naujas sprendimas – ieškovo ieškinį atmesti. Kitikasinio skundo argumentai dėl [CK 6.290 straipsnio](#) nuostatų aiškinimo ir tinkamo taikymo neturi reikšmės bylos baigčiai, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

30. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 3 dalį šiame straipsnyje išdėstytos taisyklės taikomos taip pat ir tam žyminiam mokesčiui, kurį šalys įmoka paduodamos apeliacinius ir kasacinius skundus, taip pat prašymus dėl proceso atnaujinimo. Jeigu kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą ([CPK 93 straipsnio](#) 5 dalis).
31. Panaikinus teismų sprendimus ir priėmus naują sprendimą ieškinį atmesti, perskirstomos šalių procese patirtos bylinėjimosi išlaidos. Kadangi ieškinys atmetamas, atsakovė įgyja teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
32. Pagal byloje esančius duomenis atsakovė už apeliacinį skundą sumokėjo 17 Eur žyminį mokestį, o už kasacinį skundą – 18 Eur žyminį mokestį. Kitų duomenų apie atsakovės patirtas bylinėjimosi išlaidas byloje nepateikta. Atsižvelgiant į tai, š viso atsakovei iš ieškovo priteisiamas 35 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. rugsėjo 20 d. sprendimą ir Vilniaus apygardos teismo 2021 m. gruodžio 14 d. nutartį panaikinti ir priimti naują sprendimą – ieškovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus ieškinį atmesti.

Priteisti atsakovei akcinei bendrovei „Lietuvos draudimas“ (j. a. k. 110051834) iš ieškovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus (j. a. k. 188677437) 35 (trisdešimt penkių) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Danguolė Bublienė

Artūras Driukas

Jūratė Varanaukaitė